

u klopici manira

Patrik Modiano: »IZGUBLJENI KRAJ«, Nolit, Beograd, 1989.

jovan popov

Kada je Patrik Modiano 1978. godine dobio Gonkurovu nagradu imao je svega trideset tri godine i već šest objavljenih knjiga za sobom. U narednoj deceniji obogatio je svoju bibliografiju za još nekoliko naslova, tako da danas spada u red onih pisaca koji se neizostavno moraju pomenuti u svakom novijem pregledu moderne francuske proze. Ni našem čitaocu Modiano nije nepoznat. »Ulica mračnih dućana«, laureat »prix Goncourt«, prevedena je i objavljena početkom osamdesetih i odavno je rasprodana.

Romani ovog autora dobro se prodaju i u njegovoj domovini (Galimar ih uvek štampa u dva uporedna izdanja: redovnom — nrf i džepnom — folio). Zavidna popularnost, uzrokovana pre svega pristupačnošću teksta, kao i interesantnom tematikom, dobro smišljenim zapletima i majstorski postignutom atmosferom. Jednom rečju, Modiano piše literaturu koja se lako i sa uživanjem čita. Da li je to, međutim, dovoljan razlog da bismo ga smatrali romansijerom — od izuzetnog značaja, pitanje je na koje će sa više sigurnosti moći da odgovore tek buduće generacije.

Kvalitet koji se Patriku Modianou svakako ne može poreći jeste usavršen i sa sigurnošću sproveden pripovedački postupak, koji ga svrstava među najaktuelnija kretanja u savremenoj evropskoj prozi. Izraziti je predstavnik onog strujanja koje umesto naracije poseže za što preciznijim oblikovanjem slike, ne više u onom pedantnom, hiperrealističkom maniru, nego punom usredsređenošću na pažljivo odabranim detaljima. Te slike, koje često izazivaju utisak gledanja fotografije ili filmskog kadra, nižući se sukcesivno, formiraju priču. Da bi celina delovala fragmentarno i neodređeno, a zapravo stvarno i uverljivo, jer je i ljudsko pamćenje jedna nepouzdana i izmešana hrpa slika i doživljaja, pisac se koristi i određenim stilskim i jezičkim sredstvima: kratkom, sažetom i melodičnom rečenicom, specifičnim ritmom, narativnim prezentom. Tako nastala proza podstiče na vizualizaciju, filmična je i donekle liči na scenario. (To je i logično, ako imamo u vidu da je Modiano, zajedno sa rediteljem Malom autor predložka za film »Lakomb Lisjen« i da nam, dok čitamo njegova štiva, pred očima neprekidno promiču prilike iz sveta sedme umetnosti. I u »Izgubljenom kraju« prisustvujemo radu jedne filmske ekipe.) Prosede blizak ovom srećemo i kod nekih savremenih jugoslovenskih pripovedača (Tribuson, Petković, Velikić), generacijski bliskih Modianou.

Pored izuzetne produktivnosti ovog stvaraoča, uočljiva je i doslednost u temama i motivima kojima je privržen još od početka svoje karijere. Zbivanja se obično koncentrišu oko junaka, nesigurnog u sopstveni identitet, koji nastoji da pronade put kroz izmaglicu prošlosti, svoje ili svojih bližnjih. Reč izmaglica upotrebljena je hotimično, jer autor uspeva da ostvari melanholični štimung nejasnih zvukova i prigušenog svetla, u kom se susrećemo sa nizom sporednih likova sa kojima protagonist dolazi u dodir. Džokeji, glumice, umetnici, crnoberzijanci, emigranti, ljudi sumnjivih biografija, otmene izgleda i lepih, neobičnih imena, obavijeni tajanstvenošću i nostalgičnim oreolom poželitelih fotosa — svi oni čine sastavni deo opskurne atmosfere kroz koju se, zajedno sa Modianoom, krećemo pipajući. Ovo »traganje za izgubljenim vremenom« jeste najprivlačniji aspekt njegovog izraza, i za publiku i za kritiku, koja ga neminovno dovodi u vezu sa Marselom Prustom. I zaista, očigledna autobiografska podloga, kao i sveprisutan napor da se dosegne minulo, ukazuju na to da i Modiano u stvari čitavog života piše jednu istu knjigu.

Nevolja, međutim, nastaje kada otkrijemo da ta knjiga, što dalje odmiče, postaje sve manje zanimljiva. Dok smo u *Ulici mračnih dućana*

na bili svedoci dramatičnog pokušaja nosioca fabule da iz dubina amnezije izroni krhotine svoje prošlosti, koje će se, zatim, po receptu vešto vođenog policijskog romana, sklapati u već preživljeni život, u *Izgubljenom kraju* (1984) nalazimo još jedino odblesak tog sumračnog ambijenta koji sada deluje artifično. Svežine je u međuvremenu nestalo, tako da tekst od prvobitne zagonetnosti i finog tkanja jedva da je ista zadržao. Nekako se istanjio i postao prozivan.

U nadahnutom i opsežnom predgovoru jugoslovenskom izdanju knjige, Izabela Konstantinović navodi egzistencijalističku tradiciju kao još jednu, uz Prusta, bitnu referencu Modianoovog stvaralaštva. Prema njenom čitanju, čak ni umetnost koja će nastati nije više

hronologija života

Dragan Todorović: »TAJFUN ZVANI BRUCE«, Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije, Beograd, 1989.

đorđe kuburić

U povesti rokenrola, koja, inače, obiluje legendama svake vrste, Brus Springstin *američki broj jedan*, nosilac je jednog od posvećenih mesta. »Gazda« je, naime, od nimalo obećavajućeg početka karijere, pa sve do egzaltiranog etabliranja u sâm vrh američkog javnog života i dostizanja statusa mega-zvezde, emanirao žestoku i beskompromisnu energiju, brižljivo čuvajući i sebe i svoju publiku od prezasićenosti motivisane srebrnoljubljem, težnjom za slavom-po-svaku-ceni i inih demona šoubiz mašine. Rečju, Springstin je načelo: *staying alive* zamenio skromnom željom: *staying his-own and normal*.

Agilni IIC SSO Srbije, koji je već od ranije poznat po pozitivnom tretmanu potkulture roka, objavivši nekoliko zapažene knjige (Fritova »Sociologija roka«) publikovao je, evo još jedno štivo koje zaslužuje pažnju.

Knjiga Dragana Todorovića, beogradskog rok-novinar, nazvana pomalo nespretno, pomalo neinventivno, pomalo ziheraški. »Tajfun zvani Bruce«, nosi u sebi zanimljiv sadržaj. U osnovi, to je biografija Brusa Springstina, ali i više od toga. Osim što je hronologija života i rada Springstinovog, ona obiluje i njegovim autobiografskim iskazima, kao i tekstovima pesama. Ova tri segmenta (»Biografski«, »autorski« i »dokumentarni«), nisu, naravno, odeljeni jedan od drugog, već se njihovi tokovi ukrštaju, susreću i razilaze, prelivaju jedan preko drugog. Ovakvim komponovanjem knjige, Todorović je suzbio monotoniju i jednoličnost, koje se neretko javljaju prilikom percepcije štiva ove vrste, a istovremeno je postigao i zavidno dinamično ustrojstvo, koje je potkrepio i svojim neopterećujućim, duhovitim i primere-nim komentarima. Todorović se, zapravo, našao pred trostrukim iskušenjem ispričati priču (0) koja će biti zanimljiva (1) i zasnovana na istini a ne na senzacionalizmu (2) i koja neće biti samo njegova, već i Springstinova (3). Sva tri zadatka autor je, čini se, uspešno rešio. Pre svega, zahvaljujući očitom prethodnom istraživačkom radu (prikupljanju grade) knjiga se iščitava kao ozbiljno pouzdano, autoritativno štivo, koje, međutim, nije opterećeno kvaziserioznom terminologijom, i ispraznim filosofiranjem, već je pisano spontano, gde-gde žargon-

dovoljna da bi se osmislilo to lutanje po tragu sveproždirućeg hoda kazaljke, ono postaje apsurdno, bez smisla. Ovakva interpretacija je moguća i primamljiva, ali se nama čini da samo delo ne daje dosta osnova za nju. Fabula je jednostavna: Embrouz Gajz, engleski pisac »pejperbeka«, vraća se posle dve spokojne decenije u Pariz, grad svoje mladosti i svog davnšnjeg postojanja. U senovitom apartmanu poznanice iz onog vremena, sa fasciklom dokumenata ostalih iza pokojnog advokata Rokroara, nekadašnjeg prijatelja i zaštitnika, Gajz ponovo postaje Žan Deker, u čijem okruženju oživljuju seni zaboravljenih osoba. Uvodi se potom i treći vremenski nivo, doba s kraja rata, doba kroz čiju se vizuru osvetljavaju subdne pojedinih likova, i sve se prepliće u ukršta. Deja vu. Ne pronalazimo tu ni Prustovu suptilnost, ni egzistencijalističku zamišljenost. Ostalo je insistiranje na atmosferi koja je postala sama sebi svrha. Jedan nemilice trošen i umoran talenat.

Patrik Modiano, međutim, neumorno nastavlja da piše. 1986. mu je već izašao novi roman. Ovdlašnji poštovaoci ovog još uvek mladog pisca, ukoliko ne čitaju u originalu, moraću da sačekaju eventualni prevod da bi prosudili da li je Modianoov dar uspeo da se oporavi i da se iznova potvrdi.

ski, sa obiljem figurativnog i metaforičkog govora. Zbog toga je tekst malo izgubio na analitičnosti, ali i čini se da je njegovo ishodište više u referencijalnosti i sintezi, a manje u raščlanjivanju. Apliciranjem Brusovih vlastitih iskaza (do kojih je, ponovimo, došao minucioznim istraživačkim kopanjem) na osnovni tekst, Todorović je, osim dinamičnosti, ostvario i utisak autentičnosti i pouzdanosti, ali je, blagodareći tome, učinio da ova knjiga ne izgleda samo kao biografija, već i kao autobiografija, kao svojevrsni »Gazdin« ego-trip, bez čega teško da bi mogao i da se nasluti bazični Springstinov vjeruju: poštenje. Evo jednog karakterističnog izvoda: »Život rock benda traje sve dotle dok možeš da pogledaš dole u publiku i vidiš sebe i dok tvoja publika gledajući gore može da vidi sebe (...). Zato sam ja ovde. To sam želeo da kažem.« Ili, povodom Reganovog pogrešnog tumaćenja anti-himne »Born In USA«, Springstin je istom poručio preko televizije da poslušaj malo pažljivije »Nebraska«, album koji Amerikku ne osvetljava baš u lepom svetlu.

Kao svojevrsni predasi, ali i delovi knjige koji je integralno upotpunjuju, na strateški važna mesta ubačeni su neki karakteristični tekstovi Springstinovih pesama, bez kojih se, opet ne može u potpunosti shvatiti vrlo jednostavna, ali složena priroda ovog žestokog momka za koga je, u odsudnom trenutku, Džon Landau, američki rok-kritičar, kasnije producent i prijatelj Springstinov, izjavio: Video sam budućnost rock and rolla i njeno ime je Bruce Springsteen«. Da, »Gazda« je jedan od najsavremenijih pesnika u rokenrolu, uprkos sopstvenom priznanju da nije pročitao više od tri (!) knjige, od kojih je jedna biografija Boba Dilena.

Uprkos sitnih manjkavosti koje bi se ticale izvesne neizbrusivosti teksta i šumova koji su nastali spajanjem različitih segmenata knjige, ovo izdanje treba pozdraviti, i to iz najmanje dva razloga: prvo, zbog pouzdane biografije o jednoj od ličnosti koje su obeležile rokenrol, i drugo (last but not least!) zato što se možemo ponadati da ova knjiga neće biti izuzetak koji potvrđuje pravilo, što naravno, ide na dušu gotovo opštoj nezainteresovanosti domaćih izdavača kada je u pitanju rok ili kakav njemu podoban sub/kulturni fenomen.